

GR 171 De Pinós a Paüls

Etapa 10 • De Cabacés a Garcia

13 de Febrer de 2016

Secció de Senders del Club Muntanyenc Mollet

Text de Manel Domènech

La Figuera cau molt alta,

Cabassers molt amagat,

la Bisbal en una roca,

Margalef en un forat.

(Corranda popular)

Del territori a la seva gent

Les darreres etapes del GR 171 pel territori del Priorat ens sorprenen pel seu paisatge, per les seves serres, moles, cingleres, els corriols que les ressegueixen i els graus que les travessen, i ens fan possible salvar aquells bastions que de lluny ens semblen d'inepugnable conquesta.

En mig d'aquesta serenor que ens acompanya en el caminar, costa d'imaginar aquests indrets com terrenys de lluita, d'emboscades, d'enfrontaments, però ho foren en el pas del temps i de manera molt espacial en la "guerra de successió" i després de la caiguda de Barcelona, quan la derrota semblava que definitivament agenollés al poble per tot allò que s'havia perdut.

Per aquest motiu sembla just que en aquest contacte amb el territori fem record de la seva gent, d'aquells anònims herois i molt especialment d'un d'ells que, d'haver pogut canviar el final amb victòria hagués esdevingut un autèntic mite, reconegut i glorificat per la història, la literatura i ben segur ara protagonista de relats, pel·lícules i sèries televisives: Pere Joan Barceló "Carraslet".

Que tingueu una bona lectura.

Capçanes, en l'actualitat (Font: turismepriorat.org).

De guerriller a coronel

Carrasplet o Carrasquet

Pere Joan Barceló i Anguera, conegut popularment com a *Carrasplet*, va néixer el 1682 al veïnat de Capçanes (Baix Priorat), que aleshores pertanyia a la vila de Tivissa. Ben aviat, els seus pares se l'emportaren a la propera vila de Marçà, on la família -amb escassos recursos econòmics- havia heretat una petita casa i un bosc. Ambdues localitats se situen al peu de la serra de Llaveria.

El seu pare, Francesc Barceló, feia de llenyataire i de carboner, productes que venien els seus dos joves fills, especialment a les poblacions de Falset i de Reus, tot pregonant que el carbó era de carrasca, és a dir d'alzina. Aviat la gent de Falset els va nomenar amb el malnom de *Carrasquets*.

Pere Joan va enfilar una vida de veritable llegenda, conegut popularment pel seu mal nom i que ell també el va fer constar oficialment. Però quin? *Carrasplet* o *Carrasquet*? Quin era l'autèntic? El propi coronel Barceló relatà la seva vida a Francesc de Castellví (1682-1757)

per a *-Narraciones Históricas-*, i la forma que féu servir era la de «Carrasquet». El 1725, en un document austríac sobre oficials militars que cobraven pensió, i on el propi coronel Barceló féu un resum del seu historial militar, hi figura com a «Pedro Barceló y Carrasquet».

El canvi a «Carrasquet» es produeix en un manuscrit de Celdoni Vilà i Torroja (1769-1821), un llibel que l'escrigué molts anys després, recopilant dades d'altres manuscrits des d'una perspectiva botiflera, amb el títol "*Amor al Rey y a la Patria*" i, no cal dir-ho, farcit de falsedats i tergiversacions. Llibel que el borbonisme agraït va fer públic i notori.

No va ser fins l'any 1954, en ple franquisme, quan l'historiador reusenc Josep Iglésies i Fort va fer la descoberta en un treball que va ser publicat per l'Associació d'Estudis Reusencs, però poc conegut per les circumstàncies de l'època, i d'aquí prové l'errada.

Des d'ara, fidels amb la veritat històrica, farem servir «Carrasquet», tot repassant breument la seva vida, les seves accions militars empreses sempre amb l'ideal de retornar a Catalunya allò que havia perdut. Com en totes les biografies, hem trobat punts foscos i versions diferents, segons la font, però constantment excel·leix un patriotisme sense discussió i una indiscutible fidelitat no solament a Catalunya, també a la causa austríacista fins al darrer moment de la seva vida.

Sens dubte, fou un dels militars catalans més importants de l'època, valorat per amics i enemics, amb una reconeguda projecció internacional, i amb una justa valoració dels resultats obtinguts amb enginy i astúcia per tal de superar els escassos recursos que disposava, i l'ús de les tàctiques aplicades sense cap expressa formació militar, només amb intuïció i intel·ligència.

La causa de l'Arxiduc

Francesc Barceló, pare de Pere Joan, va adherir-se a la causa de l'arxiduc d'Àustria contra Felip V, quan Josep Nebot, germà del coronel Antoni Vidal, formà companyies lliures de fusellers i el nomenà capità d'una partida i tinent al fill gran Francesc i alferes a Pere Joan.

A l'acabament de la guerra (1714), Pere Joan tenia ja el grau de capità a les ordres del coronel Antoni Vidal i un considerable bagatge militar. El pare Barceló morí al front de la seva companyia en una acció prop de Móra d'Ebre.

Amb la caiguda de Barcelona l'11 de setembre de 1714, Pere Joan Barceló, que estava llavors a Cornudella, s'acollí com molts altres militars austríacistes a l'indult general del 28 de setembre de 1714, i retornà a Marçà amb la seva esposa i va fer de pagès.

Un incident canviarà la seva vida de l'alt a baix i, sense voler-ho, començarà a escriure una èpica sorprenent. Un tinent de cavalleria felipista entra al poble amb trenta soldats disposat a cobrar la contribució i s'assabenta que hi ha un ex-capità austríacista. Va a trobar-lo i l'insultà per simple fanfarroneria amb l'insult que llavors més feria: "rebel". Barceló li feu

La serra de Llaberia, testimoni d'uns fets importants en la vida d'en Carrasquet (Foto: J. Luque).

present que aquell no era el tracte que li havia estat promès. El tinent va continuar increpant-lo i l'amenaçà amb l'arma cosa que originà una baralla.

Els soldats el fan pres però aconseguen fugir i s'amaga a la serra de Llaberia. Mesos després, torna al seu poble i va a Falset, on és pres de nou i tancat al castell. Novament es farà escàpol, i no s'ha pogut esbrinar si ho va fer amb l'ajut del sometent felipista. De nou, s'amaga i per a sobreviure rep l'ajut de la seva dona, del germà i de la gent dels masos propers.

Els borbònics no perdonen i envien un destacament per confiscar-li els béns, però cauen en una emboscada preparada pel Carrasquet i els seus companys, per a recuperar allò confiscat, i quedar-se amb les armes i municions. Deixen lliures els soldats, amb l'encàrrec que facin saber al governador de Tarragona que deixi de perseguir-lo, que només és víctima d'una injustícia. Comença la vida de proscrit amb els seus companys des d'un amagatall en un cingle d'on veia però no era vist. Amb l'avís oportú que rebia d'altres insurrectes del pas de combois felipistes, els assaltava per prendre'ls allò que necessitaven per a sobreviure i defensar-se, respectant les vides dels assaltats però inflexible amb botiflers i traïdors.

Acusat del crim d'una noia pel governador de Tarragona -que res tenia a veure amb ell- detenen i empresonen la mare, la germana, altres familiars seus i antics fusellers, tot esperant que es lliuri voluntàriament. Cosa que no fa, però sí que aconsegueix alliberar als familiars, no a la seva mare, encara que ho intentarà diverses vegades. Els enfrontaments amb els sometents felipistes i les tropes ja seran constants i, malgrat la desproporció d'efectius i mitjans, l'èxit sempre cau pel costat rebel.

Excel·lent estratègia militar, va esdevenir el cap de les diverses guerrilles que van anar formant-se arreu del Principat, i d'altres caps guerrillers com Guardiola, Bernic, Tomeu de Pullina o Francesc Bach de Roda van unir-se a les forces del Carrasquet. La recompensa de la "Real Audiencia" per a la seva captura arribà als 1000 doblons i 500 si el capturaven mort.

Un canvi irònic i inversemblant

Els interessos polítics són extraordinàriament volubles. De cop i volta: ara són enemics els amics d'abans, i els enemics ara esdevenen amics. Exactament això succeeix per un canvi en la política europea. França entre en guerra amb Felip V perquè pretén reconquerir el regne de Sicília i, per a parar-li els peus, es forma la denominada *Quàdruple Aliança*, amb Anglaterra, Holanda i Àustria. Un tal Berwick comença a reclutar veterans catalans per lluitar contra el rei espanyol, amb la falsa propaganda del restabliment de les Constitucions de Catalunya i la recuperació del govern com abans del *Decret de Nova Planta*. Són gent avesada a la lluita i al sacrifici que es deleixen per lluitar contra Felip V i recuperar les llibertats. Calia algú que comandés aquells batallons i l'astut Berwick pensa en Pere Joan Barceló, *Carrasquet*. A la primavera de l'any 1718, el que havia estat coronel de fusellers de la Diputació catalana, Torrens de Torà, escriví a *Carrasquet* i l'induí a passar a la part francesa de Catalunya per ajuntar-se a l'exèrcit que s'organitzava per envair la Catalunya estricta, i aixecar-la de nou contra Felip V.

Pere Joan no ho veia clar, se'n malfiava i s'ho va rumiar molt. Li abellia ben poc posar-se a les ordres dels francesos que havien contribuït a subjugar el país com a aliats del rei borbó. Torres de Torà li escriví de nou, li parlà de la possibilitat de restaurar els furs i li oferí la confirmació del nomenament de coronel. *Carrasquet* considerà detingudament tot plegat, s'adonà que la seva situació de guerriller no tenia sortida i acceptà.

Va partir de prop el convent cartoixà de Escaladei amb nou companys i la seva valerosa esposa. A peu, van resseguir el camí de cintura del Montsant vers Albarca i després van travessar les Garrigues, l'Urgell, el Solsonès i el Berguedà, on un guia expert el va dur a Perpinyà. El duc de Berwick li confirma les promeses i li feu tenir en compte que Àustria era també aliada en aquella empresa contra Felip V.

Acceptat el tracte, la *Quàdruple Aliança* posà a les seves mans les credencials de coronel de fusellers de muntanya del nou exèrcit aliats i li va lliurar també tres mil francs per a les primeres despeses d'organització, amb l'ordre que es reincorporés a Catalunya i esperés l'embarcament de les tropes que s'ajuntarien a Barcelona per a l'expedició a Sicília.

Carrasquet va tornar a les muntanyes de Llaberia i, en tenir l'avís de l'embarcament, va portar 8.000 homes disposats a lluitar.

El 20 de gener de 1720 Felip V, veient que no se'n podia sortir i tenia les de perdre, declarava la seva adhesió al pacte ofert per la *Quàdruple Aliança* i es van signar els pactes d'amnistia pels combatents. La guerra quedava oficialment enllestida i, en conseqüència, s'havia acabat l'acció de França a Catalunya. Aviat els fusellers catalans a França es van sentir sacrificats i s'adonen que han estat simplement un instrument dels francesos. Havien fet la guerra per derrocar Felip V i recuperar les institucions de Catalunya, però res d'això s'havia aconseguit.

L'exili d'en Carrasquet

Pere Joan Barceló i uns quants oficials feren causa comuna amb els seus homes i varen resoldre embarcar tota la gent que els havia seguit i passar a Maó, després a Gènova per posar-se a les ordres de l'emperador d'Àustria, però ho van impedir les autoritats franceses. Només Joan Barceló amb els seus íntims aconseguí una embarcació per arribar a Maó i d'allí a Gènova fins a arribar a Viena el 2 de febrer de 1721. L'emperador els va acollir, li oferí l'assignació de coronel i el mateix amb els altres oficials que arribaren juntament amb Carrasquet d'acord amb la graduació que havien aconseguit en el curs de la guerra.

Pere Joan no era pas un home de "fer la cort" i es traslladà a Mugdia (Hongria) on va comprar una finca i per a fer de pagès, per poc temps però...

Monument al Carrasquet, a Capçanes (Font: ca.wikipedia.org).

Cal esmentar que l'emperador Carles, al congrés de Cambray l'any 1724, demanava encara la restitució dels furs de Catalunya. Aprofitant que Àustria estava en litigi per la successió de Polònia, Felip V li declarà la guerra de nou l'octubre de 1733 i, amb l'ajut del Papat, portà a cap una expedició militar contra Nàpols. De nou, tot recomençava una vegada més, i es formà una companyia de catalans establerts a Àustria per combatre el seu sempitern enemic Felip V.

Qui podia ser el comandant d'aquesta companyia? Sí, exacte: Pere Joan Barceló Carrasquet, evidentment, i el 23 d'abril embarcaren a Trieste rumb a Nàpols. En el decurs de les hostilitats, fou capturat per l'esquadra espanyola davant de Pescara i amb els seus companys conduït a Espanya, a la presó de Cadis el 16 de juliol.

Per sort, el 18 de novembre de 1738 es va signar la pau de Viena. En els preliminars de la qual encara els patriotes catalans reclamaven al govern anglès el compliment de les promeses referents al restabliment de les institucions catalanes, però només s'aconseguí que Àustria gestionés la llibertat dels presoners que tenia a Espanya i Pere Joan Barceló va poder tornar a Viena, per poder acabar plàcidament la seva vida que tant s'havia guanyat.

Res d'això, la història es repeteix. Mort l'emperador Carles VI, el 1741 penetraren els bavaresos a Àustria, esclatà una nova guerra i es formà un nou batalló de catalans exiliats i l'emperadriu Maria Teresa li va confiar el seu comandament quan ja tenia seixanta anys.

El 4 de setembre de 1743 va morir en combat el molt noble i graciós Pere Joan Barceló de Carrasquet, coronel de l'Augusta Reina d'Hongria i de Bohèmia, en el front de la població de Breisach, on va ser enterrat a la seva catedral amb honors militars.

L'home i el territori

En el resum biogràfic d'aquest heroi surten poblacions i camins per on hem passat en aquest recorregut pel territori que ell va conèixer i aprofitar com ningú més a fet. Potser per alguns tindrà des d'ara una nova perspectiva, un nou valor afegit, cosa que em plaurà però, si més no, em situa -una vegada més- en el dubte de si el país fa la gent o la gent fa el país.